

Handboksförslaget av 2012

SÅ HAR DET ÄNTLIGEN kommit, det länge aviserade förslaget till ny kyrkohandbok – först på Svenska kyrkans hemsida och snart även i bokform. Materialet är omfattande och innehåller förslag till hur den allmänna gudstjänsten ska firas, likaså förslag till de kyrkliga handlingarna. Textmaterialet kompletteras med fyra serier mässmusik.

Det man kan hoppas är att arbetet med de nya gudstjänstordningarna får många att ställa de grundläggande frågorna kring gudstjänster och kyrkliga handlingar. I samtal och diskussioner kring gudstjänsten kan man ibland få intryck av att gudstjänstens enda uppgift är att gestalta och formulera de närvarandes tro och tankar, som måste tolkas på nytt i varje tid, på vår tids språk. Varje församling ska liksom kunna bygga sig en gudstjänst efter eget tycke och smak.

I detta sammanhang vill SPT gärna lyfta fram en text från 1942 års kyrkohandbok som fanns i äldre (fullständiga) psalmböcker. Texten hade rubriken »Den svenska gudstjänsten» och var enligt uppgift författad av dåvarande biskopen i Växjö, senare ärkebiskopen Yngve Brilioth – en av de stora gestalterna i Svenska kyrkans

arbete med gudstjänsten under 1900-talet. De första meningarna i denna text pekar på ett grundfaktum: det är Guds Helige Ande som först handlar med människor och som därmed skapar en bedjande församling:

I gudstjänsten handlar Gud med sin församling genom ordet och de heliga sakramenten. Där handlar också församlingen med sin Gud i andäktigt mottagande, i lovsång och bön. Då den helige Ande städse på nytt skapar en gemenskap av människor kring nådens medel, uppbygges Guds kyrka. Därför är gudstjänsten omistlig såväl för kyrkan som för den enskilde. ... På samma gång som gudstjänsten ställer den enskilde inför Guds ansikte, låter den honom förnimma de trognas enhet i Kristi kyrka.

I september 2012 ska det komma ett material från handboksgruppen med förklaringar och bakgrund till de förslag som finns. Där finns förhoppningsvis skrivningar som tar upp bärande idéer från det liturgiska förnyelsearbete som präglat både 1942 och 1986 års handböcker. De senaste hundra åren har det producerats mycket material och många texter kring gudstjänsten och de kyrkliga handlingarna. Likaså har man i många kyrkor arbetat intensivt med frågor kring gudstjänsten. Mycket handlar om nattvardens gudstjänst, dess uppbyggnad och struktur, men det finns även material kring dopet och konfirmationen. Om debatten kring gudstjänsten kunde breddas så att även insikter och material ur dessa källor kunde berika samtalet i vår egen kyrka vore mycket vunnit.

En av drivkrafterna bakom det handboksarbete som församlingarna nu engageras i under de närmaste åren är önskan om en större enhetlighet i gudstjänstfirandet. I 1986 års handbok finns inte bara ett utan sex sätt att fira söndagens huvudgudstjänst: högmässa, söndagsmässa och familjemässa, och dessutom tre olika utformningar av den nattvardslösa huvudgudstjänsten. Det nya handboks-förslaget förändrar detta, genom att det inte längre finns flera olika ordningar för att fira huvudgudstjänst utan bara en.

Å andra sidan har man ökat antalet alternativ för de olika momenten i denna ordning. Särskilt många är alternativen i högmässans inledning, där ett antal inledningsord är tänkta att ersätta det skriftetal som funnits sedan 1942. För lovsången finns nio olika alternativ, och man ger inte mindre än tretton olika nattvardsböner. Det innebär att det fortfarande skulle vara möjligt att fira en högmässa som i allt väsentligt liknar den som firas enligt 1986 års handbok. Men man kan också fira en högmässa som är helt annorlunda utformad – och som ger uttryck åt en mycket annorlunda teologi.

Hur går önskan om ett mer enhetligt gudstjänstfirande ihop med alla dessa olika alternativ? Frågan gäller inte främst alternativens mängd, utan deras teologiska kompatibilitet, om de hänger ihop innehållsligt. Kan så olika utformningar av högmässan, traditionella och postmoderna, vara likvärdiga och sanna uttryck för Svenska kyrkans bekännelse, tro och lära?

Handboksförslaget ger således anledning till åtskilliga frågor och det är viktigt att alla frågor får komma fram och diskuteras. Ett handboksförslag ska utsättas för noggrann granskning och prövning, det är därför ett antal församlingar i varje stift fått tillåtelse att använda dess ordningar. Redan nu har ett omfattande meningsutbyte kring handboksförslaget kommit igång på Facebook. Detta är bara att uppmuntra och önska mer av. Att fira gudstjänst är det mest grundläggande uttrycket för att vara kyrka. Nådens verklighet behöver konkreta former och medel, och därför spelar det verkligen roll hur våra gudstjänster utformas i den kommande kyrkohandboken.

Är andra religioner boningar för den »heliga Anden»?

I dokumentet *De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext. Ett brev från Svenska kyrkans biskopar* (Uppsala, 2012) skriver biskoparna två sidor om religionsteologi (hur en kristen ska tänka om andra religioner). De ansluter sig till den inklusivistiska hållning som innebär att man »är öppen för att andra religiösa traditioner kan vara vägar till Gud, men samtidigt slår vakt om den kristna trons särställning» (s. 22).

Vidare citerar biskoparna *Samtal om religionsteologi* (Tro & Tanke 2001:3), som kommer ur ett antal symposier på Sigtunastiftelsen 1999-2000, där en viktig punkt (nr 8) lyder: »Andra religioner är boningar för den heliga Anden, men alla uttryck för religion är inte likvärdiga; det finns

livsfientlig religiositet både i och utanför kyrkan.» I kommentaren till denna punkt påpekas försiktigtvis: »Att erkänna att kyrkan inte kan göra anspråk på att ensam vara platsen för den heliga Anden, är inte detsamma som relativism där all religiositet uppfattas som lika bra. Religion kan ta sig förtryckande uttryck.» Biskoparna fyller i: »Till de förtryckande uttryck som kan aktualiseras i samband med kyrkliga handlingar hör en patriarkal syn på förhållandet mellan könen och den hederskultur som ibland följer med denna. Det är viktigt att inse att detta är kulturella föreställningar som finns inom såväl kristendom som islam liksom i andra religiösa traditioner.» (23)

Biskopsbrevets grad av språklig precision är inte hög nog att uppfatta och fasthålla skillnaden mellan (A) andra religioner kan vara vägar till Gud, och (B) andra religioner är boningar för den heliga Anden. Allting kan användas av Anden som klivstenar eller trappsteg för att föra en människa fram till tron på Jesus Kristus, även det ofullkomliga, missuppfattade och felbemängda. Men det gör inte dessa stenar till levande stenar i Guds hus.

Om den kristna trons särställning, som man skulle slå vakt om, finns inte en stavelse här. Det kunde kanske varit på sin plats att peka på att den kristna tron, trots oförnekliga mörka partier i sin historia, är långt mer frigörande än förtryckande. Orsaken till det är att den genom den Helige Andes verk vet mer om Gud än andra religioner. Och den kunskapen får vi genom honom som i hela sin person och i allt han sa och gjorde är Sanningen: Jesus Kristus.